

Vytauto Didžiojo universiteto sociologijos katedros profesorius antropologas Vytis Čiubrinskas šią žiemą skaitė pranešimą kasmetinėje Amerikos antropologų asociacijos (angl. American Anthropological Association) konferencijoje. Ši konferencija yra vienas reikšmingiausių renginių antropologijos pasaulyje, suburiančių tūkstančius savo srities profesionalų. Profesorius dalinasi savo įspūdžiais apie konferenciją bei mintimis apie antropologiją JAV ir Lietuvoje.

Profesoriau, gruodžio pradžioje lankėtės Vašingtone vykusioje Amerikos antropologų asociacijos kasmetinėje konferencijoje, gal galėtumėte trumpai papasakoti koks tai renginys?

Tai - milžiniškas renginys. Kasmet konferencijoje dalyvauja nuo 5000 iki 8000 įvairių sričių antropologų. Šiais metais įvyko jau 116 –toji tokia konferencija, kurios metu vyko daugiau nei 600 tematinė sesijų. Tiesiog didžiulis bičių avilys, net sunku nupasakoti... Dalyvauti joje - didelė garbė, nes būtent ši konferencija diktuoja madas antropologijos pasauliui. Tai, kas perskaitoma čia, nuvilnija į geriausius leidinius.

Koks didžiausias įspūdis iš konferencijos?

Sunku pasakyti, bet turbūt labiausiai jos mastas. Nieko neįmanoma suspėti ar rasti. Kitas dalykas, galėjai sutikti žymiausius šių laikų antropologus, iš kurių darbų studentai mokosi čia, Lietuvoje, ir visame pasaulyje. Ši konferencija privertė pasijausti dar jaunu mokinuku, norinčiu viską pažinti. Vis dėlto, svarbiausia, mano manymu, yra tai, kad tokios konferencijos leidžia susitikti ir pasidalinti mintimis su kolegomis, ko Lietuvoje, dėl mažo antropologų rato, dažnai stokojame. Gera jiems ten Amerikoje, kai jie turi daug galimybių bendradarbiauti, antropologija yra iš ties didelė disciplina, turinti itin didelę bendruomenę.

Gal galėtumėte daugiau papasakoti apie Amerikos antropologų asociaciją ir pačią antropologijos tradiciją Amerikoje?

Asociacija buvo įkurta daugiau nei prieš šimtą metų, o prie jos lopšio stovėjo tokie antropologijos klasikai kaip Franz Boas ir Ruth Benedict. Šiandien asociacija yra didžiausia antropologų asociacija pasaulyje, kurioje yra daugiau nei 10 000 narių. Kitaip nei Europoje, kur antropologija yra socialinis-humanitarinis mokslas, Amerikoje antropologija tradiciškai susideda iš keturių šakų: biologinė arba fizinė antropologija, kultūrinė antropologija, lingvistinė antropologija ir archeologija. Tai lemia, kad Amerikoje antropologija yra didžiulis ir platus

mokslas, o pirmakursiai klauso paskaitas iš visų keturių antropologijos šakų. Šiuo principu formavosi ir asociacija. Šiandien Amerikos antropologų asociacija yra sudaryta iš atskirų asociacijų, atstovaujančių įvairiausias antropologijos šakas ir turinčių atskiras konferencijas bei leidinius, tačiau kasmet susitinkančių šioje bendroje konferencijoje.

O kokie ryšiai jungia Lietuvos ir Amerikos antropologiją bei kuo jie mums svarbūs?

Sakyčiau labai tiesioginiai. Turime nemažą sąrašą Lietuvos ar lietuvių kilmės antropologų Jungtinėse Amerikos Valstijose tiek iš jaunosios tiek iš senosios kartos emigrantų, prisidėjusių prie antropologijos Lietuvoje kūrimo. Kitas svarbus aspektas – akademiniai ryšiai su užsienio mokslininkais, kurie pastaruoju metu yra tik stiprėjantys. Kadangi antropologija yra atvira pasauliui, priešinga nacionaliniam užsidarymui, yra labai logiška turėti stiprų ryšį su kitų universitetų profesionalais.

Pranešimą konferencijoje skaitėte ir jūs. Kokia tema?

Skačiau pranešimą apie Vilnijos žmonių situaciją, kaip jie yra politiškai veikiami dviejų valstybių: iš Lenkijos, tokių politinių programų kaip lenko korta, o Lietuvoje pristatomi kaip sulenkėję lietuviai. Reiškia, nei vienu atveju jie nėra patys sau, turintys savo regioninę ar vietinę tapatumą. Pranešimas buvo ruoštas 2014 m. su kolegomis atlikto tyrimo pagrindu. Siekėme suprasti kaip šie žmonės yra politiškai veikiami iš išorės ir kaip patys save mato.

Lietuvoje antropologija, neturinti nei didelio atpažinimo visuomenėje, nei panaudojimo, dar daug kam yra svetimas žodis. Įdomu, kaip Amerikoje, ką tokio masto konferencija pasako apie pačią tradiciją ir vaidmenį visuomenėje?

Vaidmuo - didžiulis. Yra labai daug taikomųjų sričių, taip vadinama, taikomoji antropologija, kur dirba antropologai. Nuo verslo iki karo, nuo medicinos iki paveldo. Sunku rasti sferą, kur jų nebūtų. Kadangi, kaip jau minėjau, baigiantieji turi plačius pagrindus, Amerikoje antropologai nebijo būti jungiamosiomis grandimis tarp skirtingų sričių. Pavyzdžiui, vis svarbesne tampa, vadinamoji, nelaimių antropologija (angl. anthropology of disasters), kurios tyrimai tampa itin aktualūs intensyvėjant klimato kaitai, lemiančiai didėjančių gamtos katastrofų kiekį. Apjungdami tiek gamtinius, ekologinius ir biologinius faktorius, tiek ir kultūrinius-visuomeninius aspektus, šie tyrimai tampa puikia niša plataus profilio antropologams.

Kaip manote, kuriose nišose antropologų indėlio labai reikėtų Lietuvoje? Kokios aktualiausios tyrimų sritys?

Sunku pasakyti, tačiau žiūrint mano akimis, labai svarbu tyrinėti „švogerystę“. Fenomeną – „Lietuva švogerių respublika“, kuris siejasi su vokelinėmis sistemomis, blatais. Nenorėčiau to vadinti korupcijos tyrinėjimu, nes tuomet šį reiškinį iš karto kriminalizuoji, o tai labai kenkia. Reikėtų pradėti nuo „saviškių ratų“, „grupės draugų“ ryšių, nes tai pirmiausia yra ne tiesioginė svainystė, o tiesiog artimųjų abipusių mainų ryšiai, čia žmogus žmogui nori „būti geras“. Kitas, iš dalies susijęs reiškinys, yra vadinamoji pasekminė migracija, kai giminaitis išvažiuoja paskui giminaitį. Ši migracijos forma itin ryški pabėgėlių atvejais, bet labai aktuali ir lietuviškos emigracijos kontekste. Tiesa, aš jos nevardinčiau emigracija, tai tiesiog yra migrantiškumas. Tai tiesiog pragyvenimo forma, kuri yra ne sėsli, o mobili. Pirmiausia šis reiškinys turėtų būti tyrinėjamas per socialinius - šeiminius, gimininius, kaimyninius – ryšius bei kasdieninio pragyvenimo aspektus, o tik paskui pereinama prie pilietinių - politinių, pvz. ištikimybės tautoms ir valstybėms, klausimų. Kadangi Lietuvos žiniasklaidoje ir politikoje stipriai akcentuojama, kad emigracija yra didelė mūsų visuomenės problema, tai aš sakyčiau, kad antropologai turėtų atsiliepti.

Kornelija Čepytė ir Ugnė Starkutė